



Nilüfer İlçesi, Hasanağa Mahallesi, 7063 Ada, 13 Parsel 'deki Konutun Koruma Projesi

Serkan TAŞ¹, Özlem KÖPRÜLÜ BAĞBANCİ², Najda İMAMOVIĆ³, Anwaar ALGHARİBİ⁴, Rabia KOÇ⁵

¹ B.U.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Bursa, TURKEY, ORCID ID 0000-0001-5562-1259

² B.U.Ü., Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü., Bursa, TURKEY, ORCID ID 0000-0003-2335-7371

³ B.U.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Bursa, TURKEY, ORCID ID 0009-0005-6027-8383

⁴ B.U.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Bursa, TURKEY, ORCID ID 0009-0002-1925-5065

⁵ B.U.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Bursa, TURKEY, ORCID ID 0009-0005-1407-5606

Corresponding Author: Serkan TAŞ, serkantasarch@gmail.com,

Özet

Özgün fonksiyonunu yitirmiş tarihi yapıların mekânsal ve sosyal sürekliliklerinin sağlanarak korunması anlayışı ile koruma/kullanım dengesinin oluşturulması gerekmektedir. Bu anlayışın hedeflendiği korumada, zamanla değişen ihtiyaçların karşılanmasındaki en iyi yöntemlerinden biri ise tarihi yapılara farklı fonksiyonların verilerek kullanılmalarının sağlanmasıdır. Günümüzde değişen aile yaşamına ve mekânsal konfor isteklerine yanıt veremeyen geleneksel konut mimarisi, çoğunlukla yeni işlev verilerek kullanımlarına devam ettirilmektedir. Bu çalışmanın önemi; çalışma konusu olan konutun geleneksel kırsal mimarinin tipik bir Bursa örneği olmasının yanı sıra yapının tarihsel, sosyal ve mekânsal değerleri ile korunmaya ve yaşatılmaya değer olmasıdır. Makalenin konusunu oluşturan, kırsal yerleşimde bulunan bu geleneksel konut günümüzde kullanılmamakta ve bakımsız bırakıldığı için bir kısmen yapısal ve kısmen de yanlış malzeme kullanımından kaynaklı hasarlara sahiptir. Bu çalışmada Bursa İli, Nilüfer İlçesi, Hasanağa Mahallesi 7063/13 ada parseldeki konuta yeni bir fonksiyon verilerek hazırlanan koruma projesi ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

Article Info

Research Article

Received: 11/11/2023

Accepted: 25/12/2023

Anahtar Kelimeler

Restorasyon, Koruma,
Kırsal Yerleşim,
Geleneksel Konut
Mimarisi, Bursa

Öne Çıkanlar

Kültürel mirasımız,
kırsal Türk mimarisini,
koruma kapsamında
hazırlanan restorasyon
projesinin anlatılması.

The Conservation Project of The House Situated in Nilüfer District Hasanağa Quarter 7063 Block 13 Parcel

Abstract

A conservation balance is created by ensuring the spatial and social continuity of the historical houses that lost their original function, and by understanding the preservation methods which apply to these structures. One of the best methods of meeting the needs that change over time in conservation, where this balance is achieved, is to ensure that historical buildings are used with new functions. Today, traditional residential architecture, which cannot respond to changes of social life and spatial demands, is mostly used by giving it a new function. The fact that the house studied within the scope of this study is a typical Bursa example of traditional Turkish rural architecture and the historical value of the building, makes it worth preserving. This traditional house in a rural settlement, which is the subject of the article, is not used today and has some structural damage. In this study, the restoration project is completed by giving a new function to the house on parcel 7063/13 in Bursa Province, Nilüfer District, Hasanağa District.

Keywords

*Restoration,
Conservation, Rural
Settlement, Traditional
Housing
Architecture, Bursa*

Highlights

*Explaining the
restoration project
prepared within the
scope of our cultural
heritage and rural
Turkish architecture.*

1. Giriş

Bursa, Türkiye'nin kuzeybatısında Marmara bölgesinde konumlanan tarihi ve kültürel zenginlikleri ile önemli bir kenttir. Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olması sebebiyle tarihi önemi büyüktür. Bu makalede Bursa İli Nilüfer İlçesi Hasanağa Mahallesi'nde bulunan geleneksel konut, mevcut durumu göz önünde bulundurularak kültürel mirasın korunması bağlamında incelenmiştir. Yapılan detaylı çalışma ve çözümlenmeler yapıdaki hasarlar tespit edilip müdahale için neler yapılabileceği araştırılmıştır. Araştırma sonucunda yapının koruma projesi için bir öneri ortaya konmuştur.

Hasanağa köyü, Bursa'nın Nilüfer ilçesine bağlı bir mahalledir. Daha önce köy olarak geçen yerleşim birimleri günümüzde mahalle olarak isimlendirilmektedir. Türkiye'deki büyükşehirlerin sınırları içindeki köylerin durumu, 12 Kasım 2012'de çıkartılan 6360 sayılı kanun ile mahalleye dönüştürülmüştür [1].

Köy, Hasanağa adını 15. Yüzyıl başlarında "Hüsameddin Hasan Ağa" adlı yeniçeri ağasından aldığı söylenilmektedir. 1402 yılında Ankara Muharebesi'ne katılmış olan Hasan Ağa, Osmanlı ordusunun dağılmasından sonra Vezir Çandarlı Ali Paşa, Şehzade Emir Süleyman ve Hasan Ağa Bursa'ya gelmişlerdir. Ancak Timur ve askerleri tarafından Bursa'nın zarara uğratılacağına farkına varılması üzerine Edirne'ye göç etmişlerdir. Hasan Ağa, Fetret Devri'nin (1402-1412) sonlarında Çelebi Mehmet'in

hizmeti altına girmiştir. O yıllarda, günümüzdeki Hasanağa köyü, Hasan Ağa'ya "Tımar" olarak verilmiştir. Hasan Ağa'ya verilen bölgenin tapusu Belediye arşivinde bulunmaktadır. Hasanağa köyünün eski adı "Kızıklı" olarak bilinmektedir, günümüzde bu yerleşim yerinin 4 km kuzeyinde bulunan TOKİ konutlarının olduğu bölgede olduğu düşünülmektedir. 1417 yılında yaşanan büyük deprem sonrasında zemini daha sağlam ve su kaynaklarına daha yakın olan günümüzdeki yerine taşındığı düşünülmektedir. Aynı şekilde Hasan Ağa'ya Edirne'den de tımar verilmiş ve orada da Hasanağa adında bir köy kurulmuştur [2].

Daha önceki yıllarda "Kite" bir diğer ismi ile Ürünlü'ye bağlı olan belde, daha sonraki senelerde Çalı Nahiyesi'ne bağlanmıştır. 1972 yılında Nilüfer İlçesi'ne bağlanarak Hasanağa Belediye Başkanlığı kurulmuştur [3]. Günümüzde ise Nilüfer Belediyesi'ne bağlı bir mahalle konumundadır.

Çok önemli tarihi bir geçmişe sahip olan Hasanağa yerleşimi, bu özelliğini tarihi ve doğal kırsal dokusuyla günümüze kadar çok fazla zarar görmeden gelebilmeyi başarabilmiştir. Köyün tarihine baktığımızda, Osmanlı dönemine kadar uzanan eşsiz bir mimari geçmişe sahiptir. Köy, kalın taş duvarları ile yükselen ahşap karkas sistemde inşa edilmiştir. Osmanlı döneminde Bursa, önemli bir tarih ve kültür merkezi olmuştur. Bu zenginliklerin yansıdığı köylerden biri olan Hasanağa köyü günümüzde de zengin kültürel geçmişin izlerini taşımaktadır. Yerleşimin merkezindeki eski ahşap ve kerpiç dolgulu yapılar, günümüzde de tüm geleneksel tipik Türk konut mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Yerleşim merkezinin mevcut tarihi dokusunun bozulmaması amacıyla, bölgenin imar planında fazla katlı yapılaşmaya izin verilmemektedir. Fakat günümüz yapım tekniği olan betonarme yapılaşma köyün tarihi dokusuna zarar vermekte ve kırsalın özgünlüğünü her geçen gün yitirmesine neden olmaktadır [4].

Hasanağa köyünde yaşayan halkın yakın zamana kadar konutlarında ve bahçelerinde tarım, büyük ve küçük baş hayvancılık, tütün üretimi, ipek üretimi ve kozacılık ile ilgili materyallerin var olduğu gözlemlenmiştir. Konutların zemin katlarına büyük bir ahır kapısı ile girilmekte, hayvanlar bu katta bulunmakta ve ev halkının üst katta yaşamakta olduğu, köy sakinlerinin sözlü anlatımlarından anlaşılmaktadır. Zemin katın hayvanlar tarafından kullanılması sonucuna bağlı olarak soğuk günlerde üst katın ısıtılmasına da fayda sağladığı bilinmektedir. Ahırlarda moloz taştan yapılmış yemlik bulunmaktadır. Ahırın tavanında ahşap kiriş sistemi görülebilmektedir. Ahırda ahşap dikmeler yer almaktadır. Zemin kaplaması taştır. Yapının güneş gören cephelerine ince uzun ağaç dallarının çivi ile sabitlendiği ve bu dallara tütün yapraklarının serilip kurutulduğu görülmüştür. Üst katta bulunan sofada tavan kaplaması bulunmamakta, açılan odaların üstünde bulunan çatı arasına kurutulan tütünlerin çuvallara doldurularak depolandıkları bilinmektedir.

1.1. Çalışmanın Amaç ve Kapsamı

Osmanlı Dönemi kültürel mirası Bursa'nın, geleneksel kırsal mimari yapılarından Hasanağa köyünde bulunan bir "Türk Evi" modelinin üzerinde çalışılarak gelecekteki koruma uygulamalarına referans olacak nitelikte bir araştırma hazırlanması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında, bu geleneksel konutun rölöve, restitüsyon ve restorasyon çizimleri hazırlanmıştır. Bu süreçte yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanılmıştır. Çalışmaya referans olabilecek iki adet yüksek lisans tezi ve bir makale ile Bursa'nın kırsal yerleşimlerindeki tarihe tanıklık etmiş sivil mimarlık örneklerinin koruma önerileri örnek alınarak bu çalışmanın özgünlüğünün ortaya konulması hedeflenmiştir. Mudanya Kenan Doğruöz Konağı Restorasyon Projesi isimli, Açelya Evran'ın kaleme aldığı tez yazısında çok kapsamlı bir tek yapıda koruma çalışması yapılmıştır [5]. Kırsal kültür mirasının korunması kapsamında hazırlanan, Gölyazı Sincan Evi (0 Ada 1126 Parsel) Koruma Projesi isimli Elif Caba Karahan'ın yazdığı tezde aynı şekilde çalışmanın koruma kararları sürecini olumlu yönde etkilemiştir. Mevcut yapının durumu hasar ve malzeme analizleriyle ortaya konmuştur. Yapılan dönem analizleri ile yapının yakın çevresindeki benzer nitelikteki yapılar karşılaştırılmıştır [6]. Son olarak TÜBA-KED dergisi 2015 yılı 13. sayısında yayınlanan "Bursa Gümüştepe'de (Misi Köyü) Bulunan Geleneksel Kırsal Ahşap Yapının Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesi" adlı makaledeki çalışılan konutta hasar ve bozulmalara karşı alınan koruma yaklaşımları bu çalışmaya ışık tutmaktadır [7]. Yapıdaki hasar ve bozulmaları en uygun müdahale yöntemleri belirlenerek son aşamada nihai koruma projesinin sunulması çalışmanın genel kapsamını oluşturmaktadır.

2. Materyal ve Yöntem

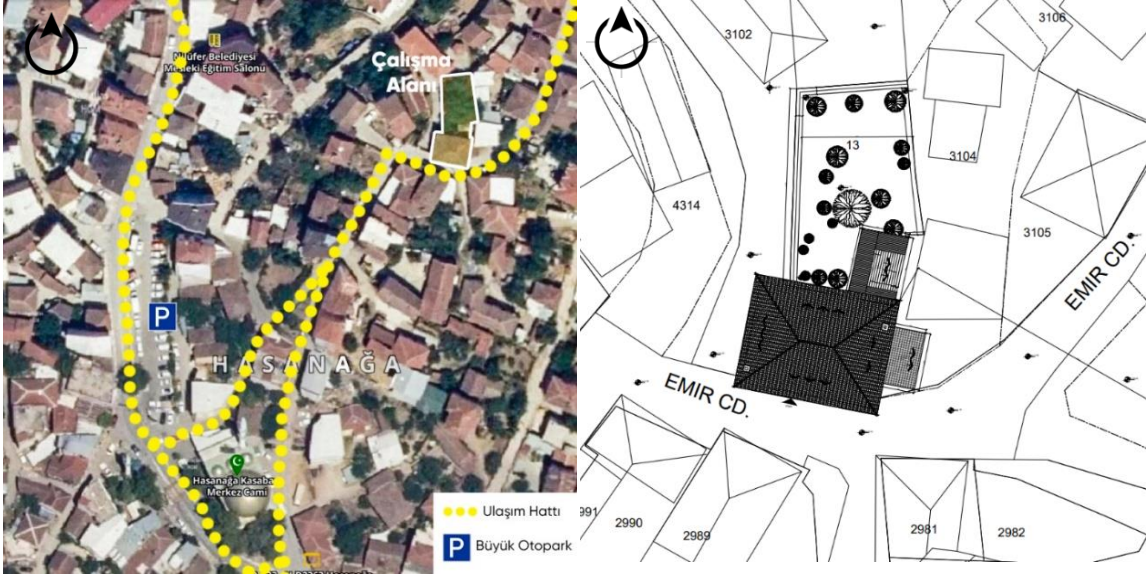
Bu bölümde çalışmaya konu olan tarihi konutun mevcut durumdaki konumu, yapımsal özellikleri, mimarisi ve mekanların fonksiyonel dağılımları genel hatlarıyla ele alınmıştır. Yöntem kısmında, araştırmanın ortaya konması için gereken teknikler ile mevcut durum üzerinde çalışmalar yapılarak sonuca zemin hazırlanması hedeflenmiştir. Hali hazırdaki bu veriler, yeterli kaynak araştırmaları ile bilgiye dönüştürülerek araştırmanın literatüre kazandırılması amaçlanmaktadır.

2.1. Materyal

Hasanağa köyünde yer alan yapının çalışma konusu seçilmesindeki amaç yapının tarihi, estetik ve kültürel değerlere sahip olmasıdır. Bursa Nilüfer ilçesinin Hasanağa Mahallesi'nde yer alan 7063/13 ada/parsel numaralı alanda 301 m²'lik ev ve bahçesinin detaylı rölöve ölçümleri alınmıştır (Şekil 1). Yapının özgün durumunu belirlemek amacıyla yapıdan gelen izler ve benzer dönem yapıları karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve yapının yapısal durumu değerlendirilerek koruma projesi hazırlanarak yapıya yeni bir işlev verilmiştir.

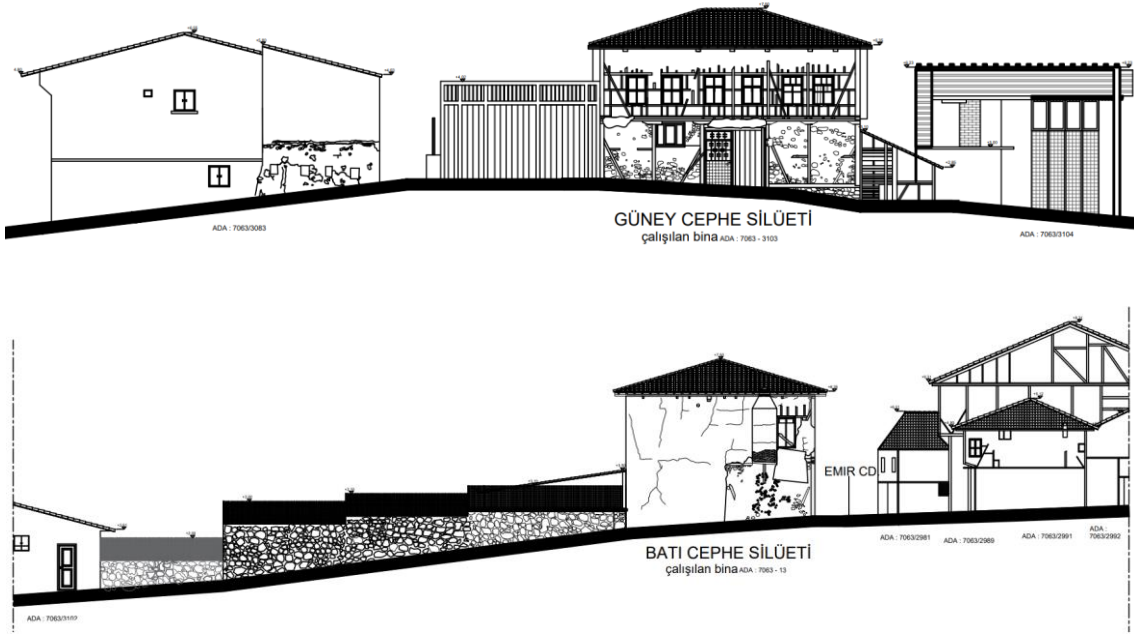
2.1.1. Yapının Mevcut Durumu

Osmanlı dönemi sivil mimarlık örneği olan yapı; zemin, ara kat ve birinci kat olmak üzere toplam üç kattan oluşmaktadır. Arazinin eğimli olmasından dolayı giriş cephesinden (güney) bakıldığında iki katlı olarak algılanmaktadır. Yapı zemin katta yığma moloz taş duvar, üst katta kerpiç dolgulu ahşap karkas yapım tekniğinde yapılmıştır.



Şekil 1. Hasanağa Yerleşimi ve Çalışma Alanı Vaziyet Planı [8]

Zemin kat depolama (saman-tarım aletleri vb.), büyük-küçük baş hayvan besiciliği aktiviteleri kapsayan üç oda ve taşlıktan oluşmaktadır. Ara katta mutfak ve iki yaşam alanı; 1. kat dört odalı ve orta sofalı plan kurgusuna sahiptir. Yapının üst örtüsü alaturka kiremit kaplı, kırma makas çatı konstrüksiyonu ile kapatılmıştır. Parsel sınırları içinde büyük bir bahçe bulunmaktadır (Şekil 2). Bahçe kapısının batısında kalan bir adet tuvalet ve kümes yer almaktadır. Bahçede yöreye özgü zeytin, incir, dişbudak vb. ağaçlar vardır. Özgün bahçe duvarı, yapıya kuzeyden bitişik olup bir kısmı yıkılmış ve geriye kalan moloz taşların harcındaki bozulmadan kaynaklı sorunlar nedeniyle oldukça kötü bir durumdadır.



Şekil 2. Güney ve Batı Cephelere ait Silüet Çizimleri [8]

2.2. Yöntem

Çalışmada tümevarımcı bir yaklaşım ile nitel ve nicel yöntemler kullanılarak araştırma yapılmıştır. İlk olarak, literatür araştırması yapılmış, Bursa İli Hasanağa Köyü tarihçesi ve mimari özellikleri ile ilgili bilgileri içeren kitaplar, dergi makaleleri incelenmiştir. Saha çalışması olarak yapının detaylı rölövesi çizilmiştir. Çalışma alanındaki benzer nitelikteki yapılar incelenmiş ve fotoğrafları çekilmiştir. Yapının benzer dönem özellikleri tespit edilmiştir. Bu doğrultuda restitüsyon çizimleri oluşturulmuştur. Hasar tespitlerine uygun müdahale kararları alınmış ve yapıya yeni bir işlev verilerek korumaya yönelik öneriler geliştirilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde, çalışmadan elde edilen bulgular fotoğraflar ve çizimler yardımıyla anlatılmıştır. Konuta dair tüm mimari bilgiler gerek iç mekânsal özellikler olsun gerekse cephe nitelikleri olsun detaylı bir şekilde açıklanmaya gayret edilmiştir.

3.1. Yapının Plan, Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Yapının zemin katına ait güney ve doğu cephelerinde duvar kalınlığı (sokağa bakan) 50-70 cm; kuzey ve batı yönlerinde (komşu parsel sınırlarında) 30-40 cm kalınlığında moloz taş ve ahşap hatıl sistemi ile inşa edilmiştir. Bu duvarlar ortalama 3.20 kotuna kadar yükselmekte, bu kottan sonra ahşap karkas arası kerpiç dolgulu duvar sistemi başlamaktadır (Şekil 3, Şekil 4). Ana dikmeler ortalama 14-15 cm boyutlarındadır. Ana

kirişler ortalama 13-18 cm, döşeme kirişleri 7-9 cm ölçülerindedir. Duvarlar 2-3 cm kalınlığında çamur ve saman çöpü karışımı sıvalıdır.

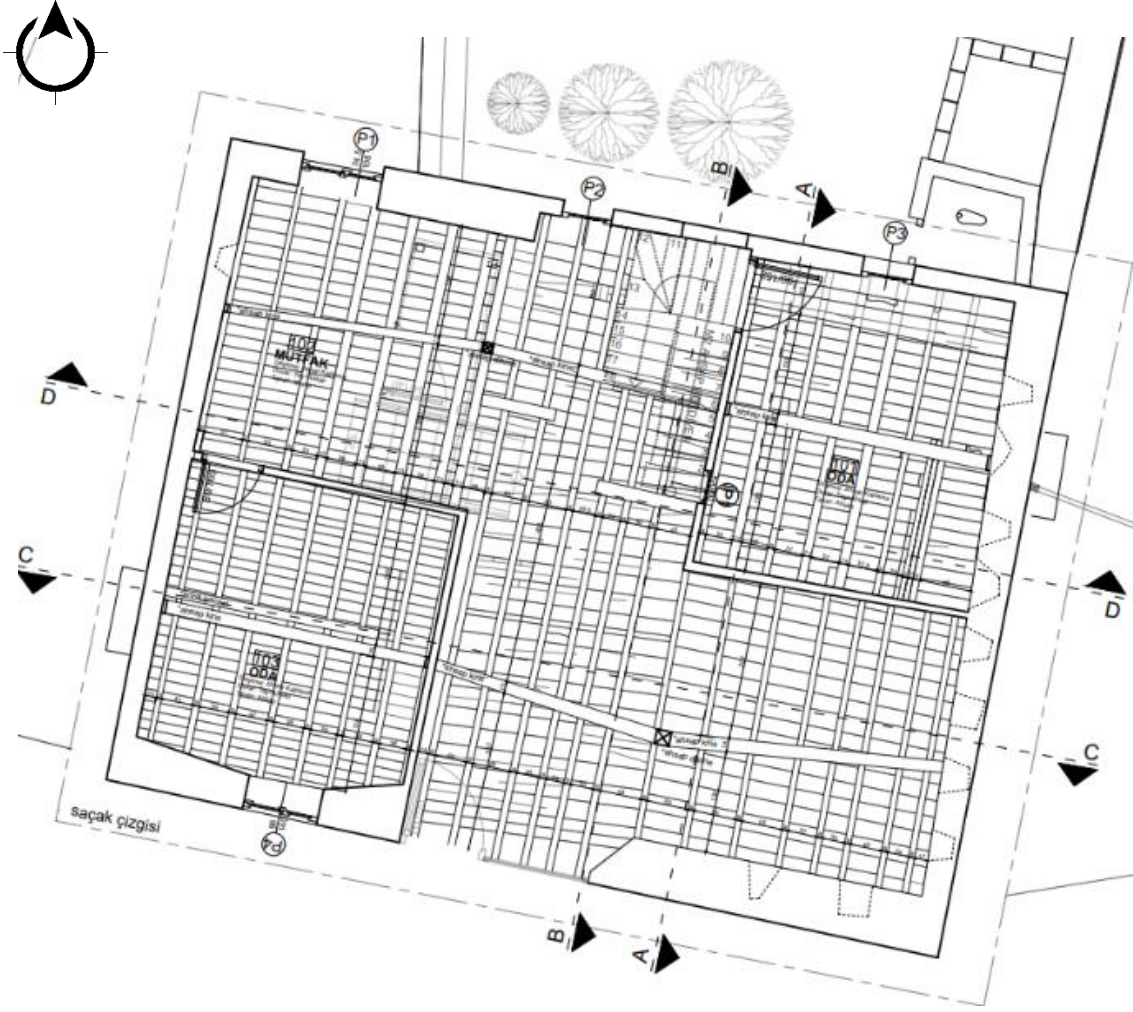


Şekil 3. Güneybatı Cephesi [9]



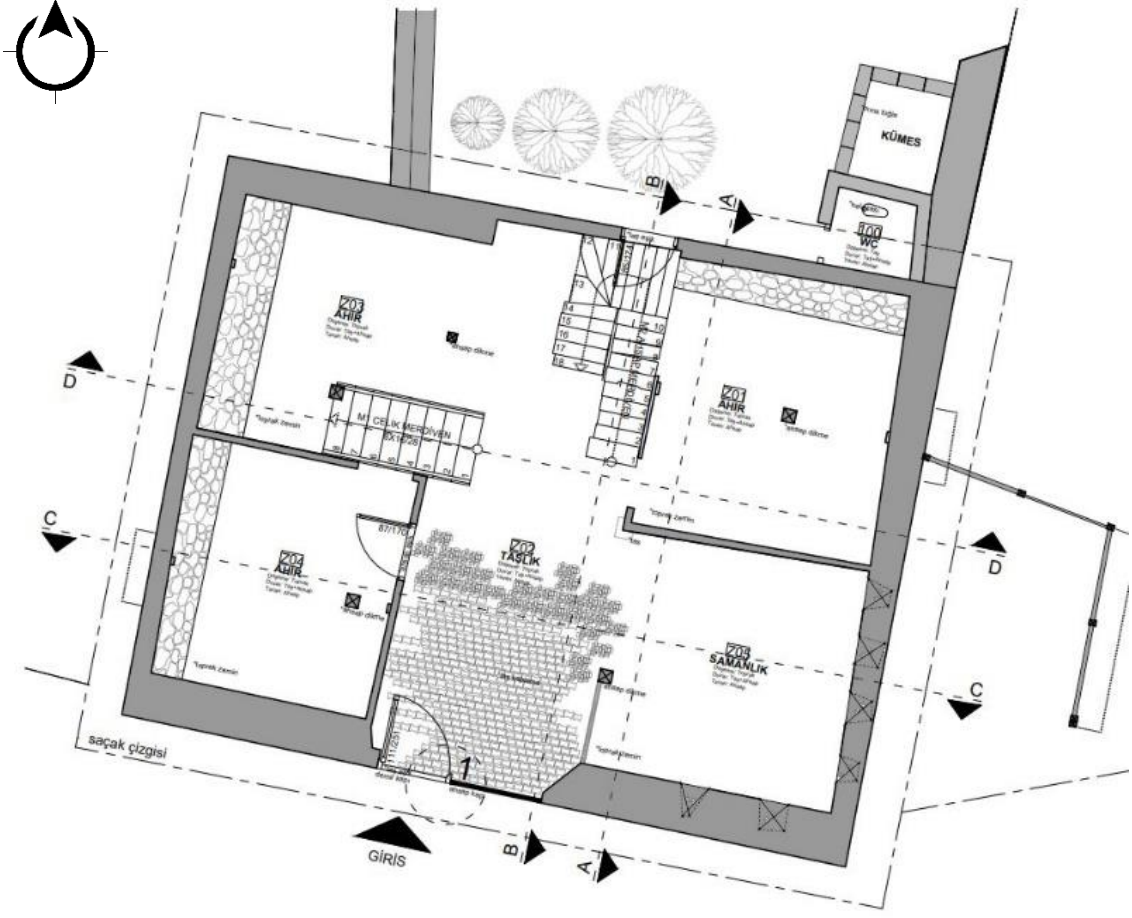
Şekil 4. Güneydoğu Cephesi [9]

Birinci katta duvarlar kerpiç dolgulu ahşap karkas sistemde inşa edilmiştir. Duvar kalınlıkları 14-16 cm arasında değişmektedir. Döşeme kalınlıkları tavan ve döşeme kaplaması ile toplam 20 cm civarındadır. Çift tabanlı ahşap döşeme sistemi kullanılmıştır. Zemin katta tavan kaplaması yapılmamış, konstrüksiyon açık bırakılmıştır (Şekil 5). Bu kattaki ocakların iç kısmında dekoratif bir ahşap işçiliği vardır. Çatıya kadar devam eden baca tuğla ile örülmüştür. Ocağın önüne sonradan beton bir yükselti yapılmıştır. Çatıda ahşap makaslar kullanılarak kırma çatı uygulanmıştır. Çatı alaturka tipi kiremit ile kapatılmıştır.



Şekil 5. Zemin Kat Tavan Planı Rölövesi

Doğu-batı doğrultusunda konumlanan yapının köşeleri dik açılı olmayan dörtgen şeklindedir. Binaya girişi sağlayan Emir Caddesi üzerinde 1 adet çift taraflı ana kapı (demir ve özgün ahşap) bulunmaktadır. Güney yönünden bakıldığında doğrudan taşlığa açılan çift kanatlı ahşap kapının bir kanadı sonradan demir kapı olarak değiştirilmiştir. Doğu yönündeki ahır (Z01) mekanına girişi sağlayan bir açıklık bulunmaktadır. Buraya ait kapı yerinde yoktur. Batı yönündeki ahır (Z04) mekanına girişi sağlayan tek kanatlı ahşap kapı ve küçük bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Ahır bölümlerinde hayvanların beslenmesi için mekanların dış duvarları boyunca devam eden moloz taş örgü yemlik alanları mevcuttur. Zemin kattaki ahşap düşey taşıyıcı elemanların altlarında temel görevi gören bir taş bulunmaktadır. Ahşap dikme bu taşın üzerine oturtulmaktadır. Zeminde sıkıştırılmış toprak kullanılmıştır. Taşlığın bir kısmı özgün olmayan parke taş ile kaplanmıştır. Taşlık ve samanlık alanlarında ara kat, galeri boşluğudur (Şekil 6). Taşlık alanının kuzeyinde bahçeye açılan bir ahşap kapı bulunmaktadır. Binanın doğu cephesinde ahşap konstrüksiyonlu, Marsilya kiremit ile örtülü bir kısım bulunmaktadır.



Şekil 6. Zemin Kat Rölövesi [10]

Yapının ara katı iki kısımdan oluşmaktadır. Yapının batısındaki ara katta demir merdivenle mutfak bölümüne ulaşılmaktadır. Özgün merdiven ahşaptır. Sonradan eklenen hemen demir merdiven ise ahşap merdivenin üzerine oturtulmuştur. Demir merdiven 8, ahşap merdiven ise 6 basamaklıdır (Şekil 7). Mutfağın içinde sonradan eklenmiş metal levhalar ile çevrilmiş WC bulunmaktadır. Mutfağı aydınlatan bir adet PVC pencere, yağma duvarda bir niş ve bulaşık yıkamak için 20 cm yükseklikte 70x75 cm ölçülerinde beton tezgâh yer almaktadır (Şekil 7). Mutfak ahşap bir kapı ile 103 numaralı odaya bağlanır. Bu odanın güneye bakan penceresi niteliksizdir.



Şekil 7. Özgün Ahşap Merdivenin Üstüne Yapılan Demir Merdiven [9]



Şekil 8. Soba Bacası Kirişe Paralel Durumu ve Baca Boşluğu [9]

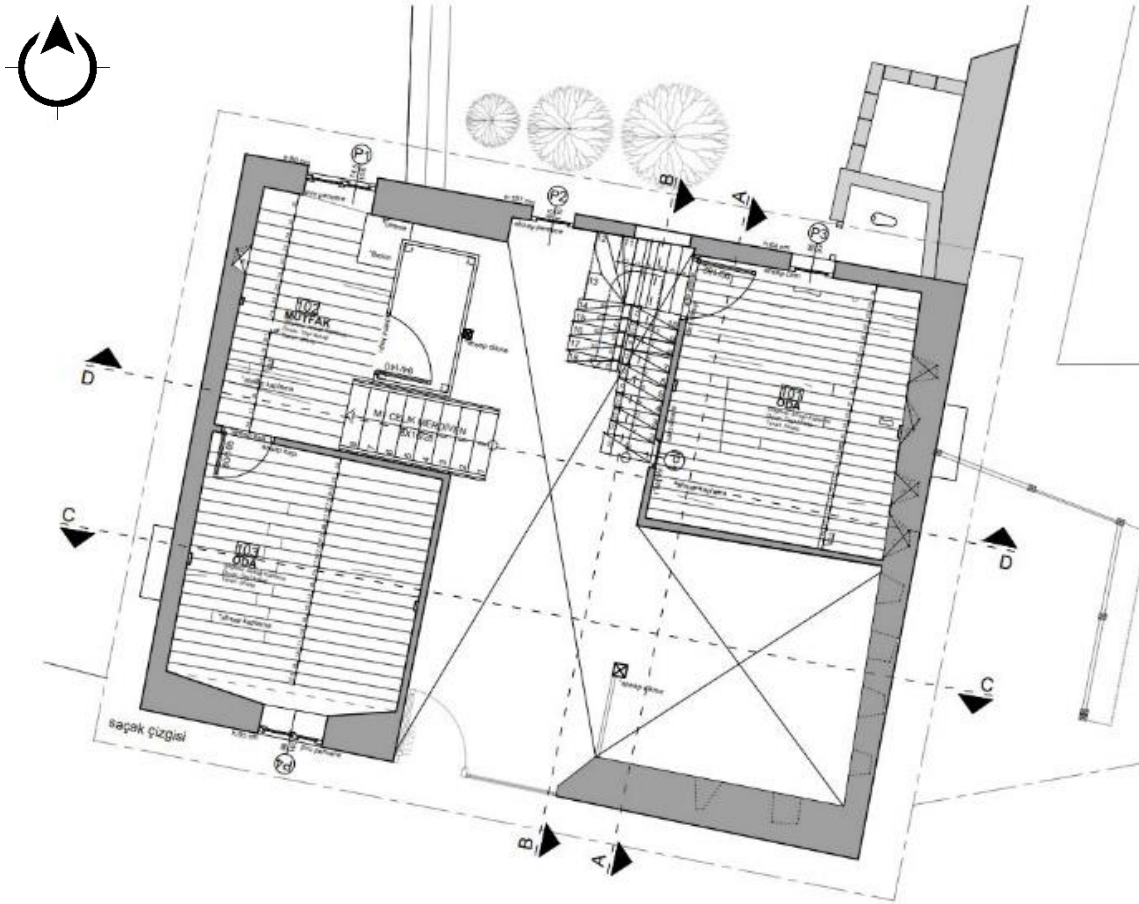
Mutfağın güneyinde kalan odadaki tavanda kirişler arasından soba bacası geçmektedir. Odanın güneydoğu köşesindeki sedirin altında, 20 cm yükseklikteki beton dökülmüş olan alanın içinde pis su gideri vardır ve banyo yapma eylemini, mutfakta bulunan musluktan su alınıp sobada ısıtıldığı ve sobanın sıcaklığıyla ısınmış olan bu odada köşedeki beton dökülmüş alanda yıkanıldığını düşündürmektedir (Şekil 8). Ek olarak köydeki yerel halkla yapılan sözlü röportaj çalışmasında; eskiden köyde bir hamam olduğu ve genellikle haftanın belli günleri oraya gidildiği de öğrenilmiştir.

Duvarlarda sıva çatlakları bulunmaktadır. Zemin kat hariç tüm katlarda ahşap çift tabanlı döşeme kullanılmıştır. Doğu tarafta yer alan ara katta 101 no'lu odaya, zeminden birinci kata kadar çıkan 18 basamaklı ahşap merdivenin ara sahanlığından girilmektedir. Odanın içinde 4 adet niş bulunmaktadır. Bu nişler samanlıktaki galeri boşluğunda da devam etmektedir. Samanlıkta 6 adet niş yer almaktadır (Şekil 9).



Şekil 8. Ara Kat 101 Nolu Odadaki Bozulmalar [9]

Odada bulunan iki pencereden taşlığa bakan küçük pencere sonradan kontrplakla kapatılmıştır. Arka cepheye bakan diğer pencere ahşaptır. Taşlık alanı aydınlatan tek pencere ahşap ana merdivenin batısında bulunan 65x110 ölçülerindeki penceredir. Ahşap merdivende yer yer bozulmalar görülmekte ve bu durum taşıyıcı sistem için tehlike yaratmaktadır (Şekil 10).



Şekil 9. Ara Kat Rölövesi [10]

Birinci katta merdivenlerle ulaşılan orta sofa ve sofaya açılan 4 oda bulunmaktadır. Döşemenin merdiven kısmına geldiği yerlerde ahşap korkuluklar vardır. Sofada kuzey-güney ekseninde karşılıklı ikişer ahşap pencere bulunmaktadır. Kuzey cephesindeki iki pencere çok fazla bozulmaya uğradığı için, ev sahipleri pencerelere naylon branda çekmişlerdir ve bu cephedeki duvarda taşıyıcı sorunları çatlaklara yol açmıştır. Sofa bölümünde tavan kaplaması yoktur, çatıdaki ahşap makas elemanlar açıkça görülebilmektedir. Sofa döşemesi batıya doğru eğimli ve taşıyıcılığı sağlam değildir (Şekil 11).



Şekil 10. Sofadaki Karşılıklı İki Pencerede Bozulmalar [9]

Sofanın tam ortasında ahşap bir dikme ve dikmenin altında altında beton ayak mevcuttur, bu kolon zemine kadar inmemektedir. 201 no'lu odanın batı duvarında özgün bir ocak bulunmaktadır. Ocağın karşısında ahşap dolap ve yüklük bulunmaktadır. Kuzey duvarı boyunca uzanan 20 cm'lik ahşap sergen vardır. Sergenin üzerinde iki adet ahşap pencere bulunmaktadır. Oda kapısı ve tavan kaplaması ahşaptır. (Şekil 12).



Şekil 11. Sofanın Ortasındaki Ahşap Dikme ve 201 No'lu Odadaki Ocak [9]

201 nolu odanın yanındaki 205 nolu odada ikisi güney diğeri batı yönünde ahşap pencere bulunmaktadır. Oda kapısının yanında ahşap yüklük ve dolap mevcuttur. Kapının üstünde soba bacası için delik vardır. Tavan ve taban kaplamaları ahşaptır. 204 nolu odadaki ocağın yangına maruz kaldığı için oldukça kötü durumdadır (Şekil 13).

Ahşap karkas yapılı kerpiç dolgulu duvarlarda kerpiç blokların yer yer boşalması sonucunda açıklıklar oluşmuştur.

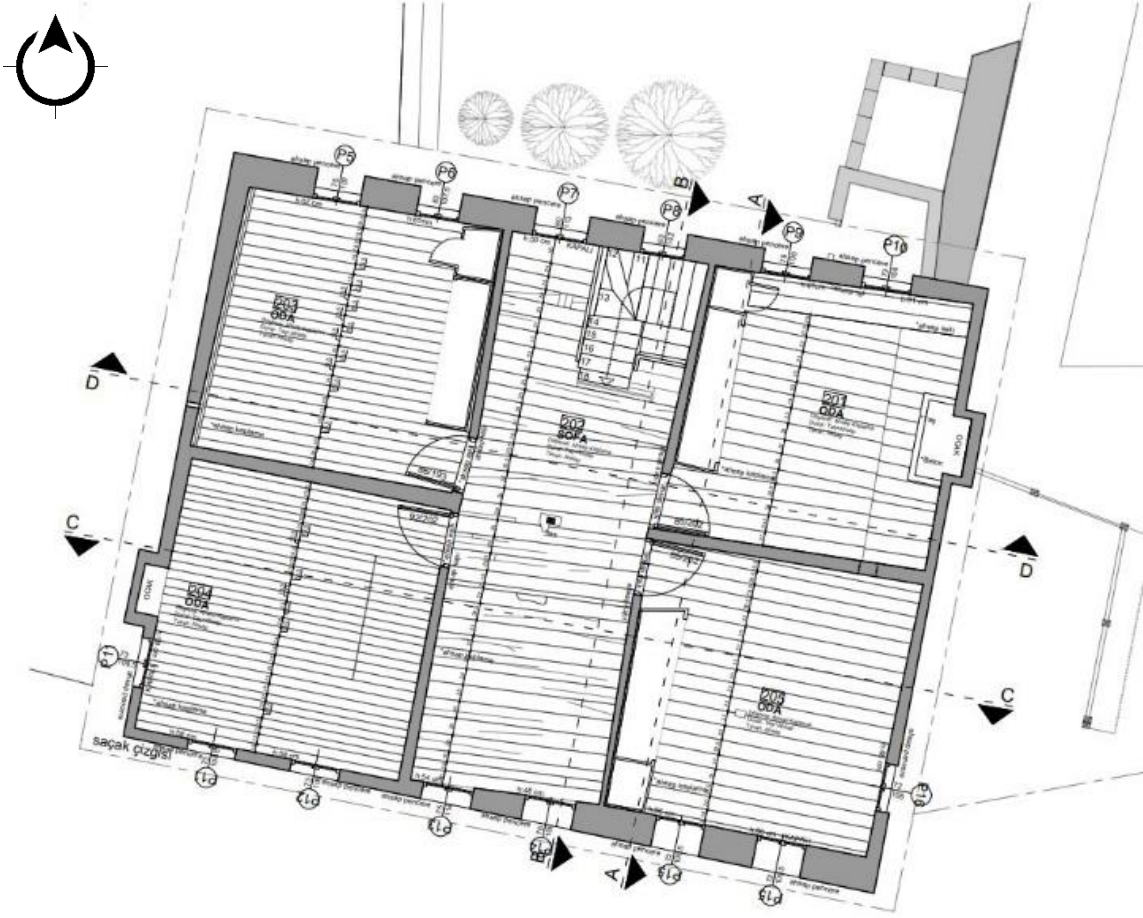


Şekil 12. 205 No'lu Odadaki Yüklük ve 204 No'lu Odadaki Ocak

Güneye bakan iki pencere oldukça kötü durumdadır. Pencereilerin oturduğu yerde yapısal çatlaklar ve sıva dökülmeleri görülmektedir. Ocağın üzerindeki raf kuzey-güney duvarları boyunca uzanmaktadır. Tavan sonradan sunta levha ile kaplanmış, ahşap yer döşemesi yenilenmiştir. 203 nolu odanın kuzeye bakan iki ahşap penceresi iyi durumdadır. Kapının yanında bir ahşap yüklük-dolap vardır (Şekil 14). Tavan ve taban döşemeleri ahşaptır. Batı duvarında soba bacası için açıklık vardır (Şekil 15).

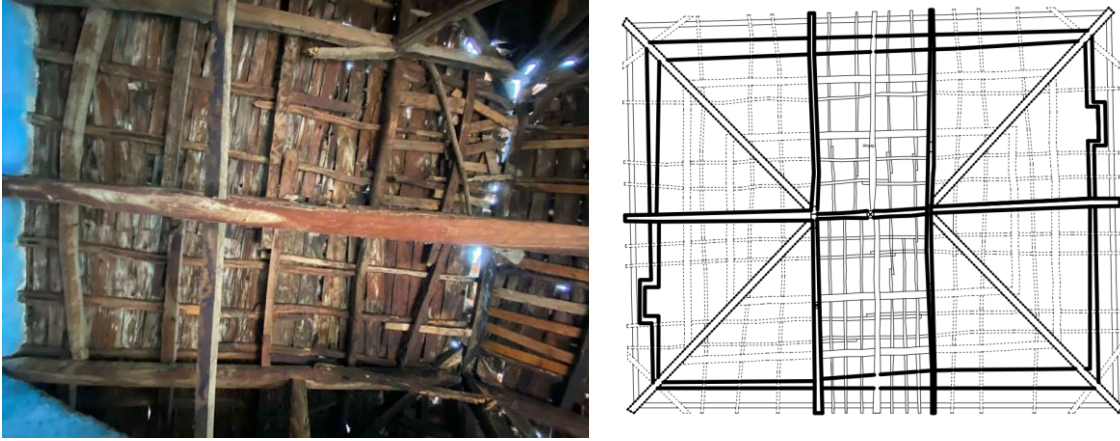


Şekil 13. 203 Nolu Odadaki Yüklük ve Özgün Ahşap Pencere



Şekil 14. Birinci Kat Rölövesi [10]

Çatı, dört yöne eğimli kırma çatıdır. Mahya kiremidi doğu batı ekseninde uzanmaktadır. Çatı saçağı 50 cm çıkıntı yapmaktadır ve saçak altı kaplaması bulunmamaktadır. Açıklıklar ahşap makaslar kullanılarak geçilmiştir. Tüm çatı alaturka kiremit ile kaplıdır (Şekil 16). Çatı kiremidindeki bozulmalar ve eksilmeler yapının yağmur sularına maruz kalmasını ve kolaylıkla hasara, çürümeye yol açmasına sebep olmuştur. Doğu ve batı duvarlarındaki iki adet baca bulunmaktadır.



Şekil 15. Çatı Arası ve Çatı Planı [8]

3.1.1. Güney Cephesi

Zeminden yükselen moloz taş duvar örgüsü ara kattan itibaren kerpiç dolgulu ahşap karkas duvardır. Çamur harç kullanılarak inşa edilen moloz taş duvar ahşap hatıllarla desteklenmiştir. 2.55 m. yüksekliğindeki orta aksta çift kanatlı kapı bulunmaktadır. Kanatlardan biri ahşap, diğeri metal kapıdır. Ahşap ara dikmeler, kuşaklar ve çaprazlamalar cephede net olarak izlenebilmektedir. Özgün çamur sıva tamamen dökülmüştür (Şekil 17). Üst kat pencereleri birbirinden farklı üç tiptedir. Tümü çift kanatlıdır. Bazı pencerelerin özgün ahşap denizlik süsleme elemanları sağlam kalabilmiştir. Cephede bulunan uzun ahşap parçalar cepheye çivilerle sabitlenmiştir. Bu uzun ahşaplarda tütün yaprakları kurutulmuştur.



Şekil 16. Güney Cephesi Görsel ve Rölöve Çizimi [11]

3.1.2. Doğu Cephesi

Bu cephenin çamur sıvası oldukça iyi durumdadır. Cephenin 1.katından saçağa kadar devam eden çamur sıvalı tuğla bir baca bulunmaktadır. Taş temel üzerine oturan ahşap tabanlık ve zemin kattaki hatıllar görülebilmektedir. Yapının bu cephesine sonradan eklenen ahşap sundurma yer almaktadır. Sundurmanın üst örtüsü marsilya kiremittir. Yapının özgün çatı örtüsü alaturka kiremittir. (Şekil 18).



Şekil 17. Doğu Cephesi Görseli ve Rölöve Çizimi [11]

3.1.3. Kuzey Cephesi

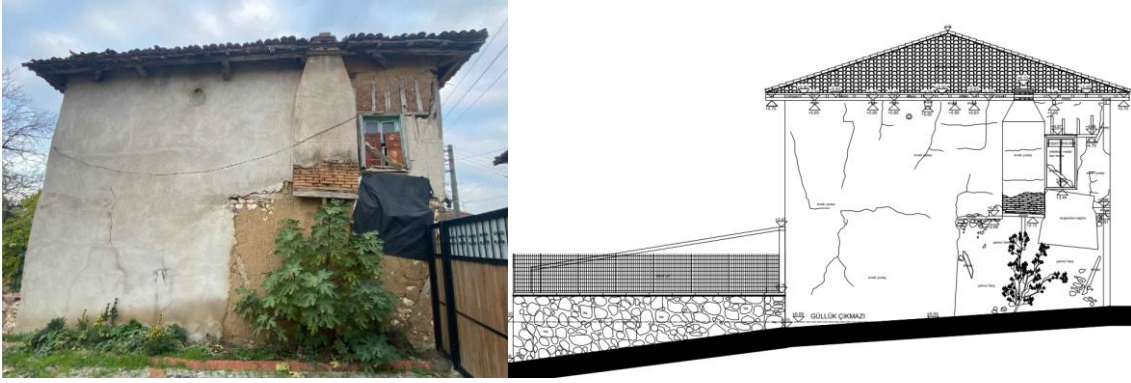
Bahçeden bakılan cephede üst katta 6 adet özgün ahşap pencere bulunmaktadır. Ara katta bulunan pencerelerden olan mutfak tarafındaki PVC, diğeri ahşaptır. Bu pencerelerin her ikisi de niteliksizdir. Ahşap bahçe kapısı ahşap merdivenin hemen altında yer almaktadır. Kapının yanındaki duvar sonradan tuğla ile kapatılıp pencere eklenmiştir. Cephenin bir kısmında sonradan eklenen tuvalet ve kümesini üzerini örten ahşap sundurma yer almaktadır. Cephenin her iki tarafında yer alan bahçe duvarı moloz taş ve çamur harç malzemesidir (Şekil 19).



Şekil 18. Kuzey Cephesi Görseli ve Rölöve Çizimi [11]

3.1.4. Batı Cephesi

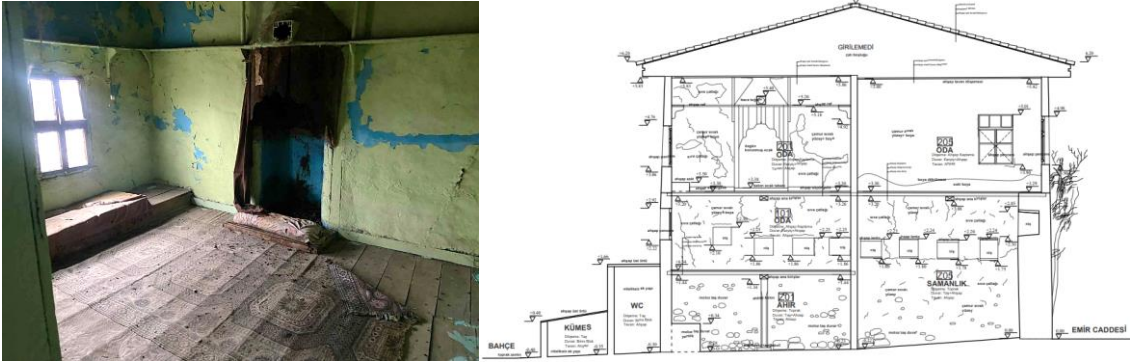
Cephenin büyük çoğunluğu niteliksiz çimento katkılı sıva ile sonradan sıvanmıştır. Yığma duvarın bir kısmında düşeyden sapma görülmektedir. Bir adet ahşap payanda ile desteklenen ahşap taşıyıcılı tuğla baca bulunmaktadır. Cephedeki tek pencere, ahşap özgün bir penceredir. Bu pencere sonradan metal bir levha ile örtülmüştür. Sökülen pencere denizliğinin yapı üzerinde izleri mevcuttur. (Şekil 20).



Şekil 19. Batı Cephesi Görseli ve Rölöve Çizimi [11]

3.2. Yapıda Görülen Bozulmalar

Yapı içerisinde ve cephede çok fazla sıva çatlakları, bozulmalar, eksilmeler görülmektedir. İç kısımda; kerpiç dolgulu ahşap karkas duvarlarda kerpiç malzemede çatlamlar gözlemlenmektedir. Cephede ise hava koşullarından dolayı sürekli neme ve şiddetli rüzgarlara maruz kalan çamur sıva zamanla dökülmüştür. Özellikle ahşap kısımlara denk gelen sıvalar kolaylıkla dökülmüşlerdir. Sıva dökülmesi olan yerlerde yer yer çimento katkılı sıva kullanılmıştır. Üst katta bulunan iki ocak da yanmış ve oldukça kötü durumdadır (Şekil 21).



Şekil 20. Baş Odada Görülen Bozulmalar ve A-A Kesiti Rölöve Çizimi [12]

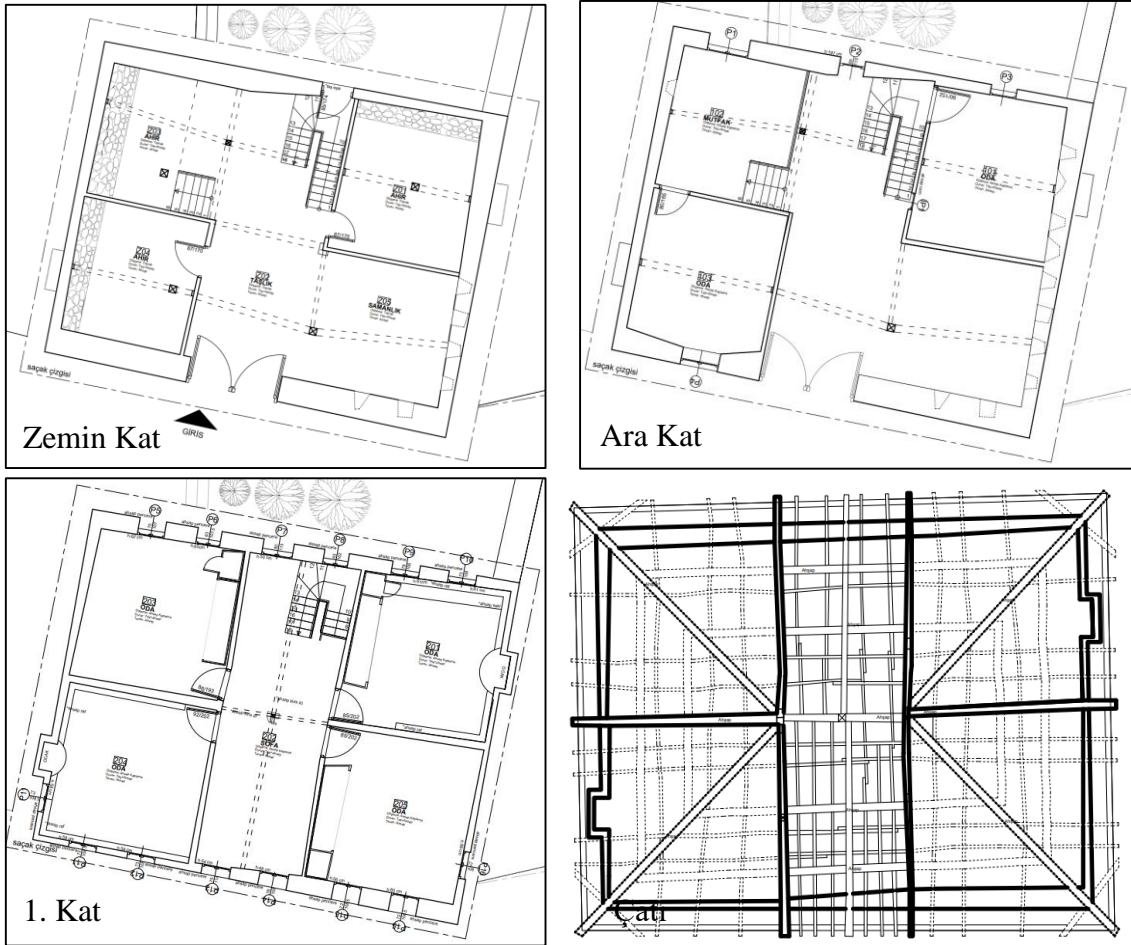
Yapının ana taşıyıcısını oluşturan ahşap karkas sistemdeki, hatıllar, dikmeler, kuşaklar, tabanlar vs. nemden kaynaklanan lekelenme ve yer yer çürümeler tespit edilmiştir. Cephelerde çatı saçağı, kapılar, pencereler, pervazlar ve süsleme elemanlarında kullanılan ahşap elemanlarda yapısal hasarlar görülmektedir. İç mekânda kullanılan ahşap elemanlar (kapılar, tavanlar, döşemeler, dolaplar, sedirler) oldukça sağlam durumdadır (Şekil 22). Bazı ahşap elemanlarda kesit kaybına sebep olan böceklenme, mantar vb. biyolojik sorunlar bulunmaktadır.



Şekil 23. Atmosferik Hava Koşulları ve Bakımsızlıktan oluşan Bozulmalar [11]

























3.3. Restitüsyon Projesi

Yapının yakın çevresindeki sivil mimarlık benzer dönem yapılar detaylı olarak incelenmiştir. Mimari özellikleri benzer ve farklı yönleriyle ele alınan yapılardan gelen verilerle çalışılan konuttaki restitüsyon projesi hazırlanmıştır (Tablo 1). Yapının mimari özellikleri, yapım tekniği ve malzeme özellikleri değerlendirildiğinde 19. Yüzyılın sonlarına doğru yapıldığı anlaşılmaktadır (Şekil 25).

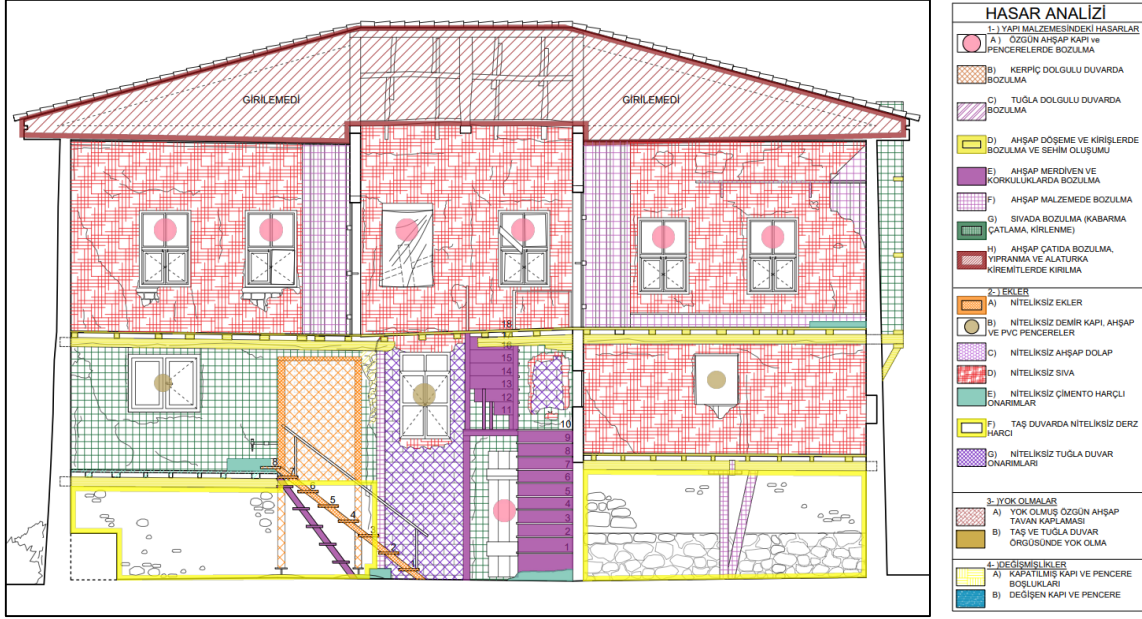


Şekil 24. Restitüsyon Plan Çizimleri

Tablo 1. Aynı Döneme Denk Gelen Yakın Çevredeki Yapıların Benzer Özellikleri [12]

	7059/4 KONUT	7063/11 KONUT	7061/3 KONUT	ÇALIŞILAN BİNA
TÜTÜNLÜK				
DUVAR				
KAPI				
PENCERE				
DÖŞEME				
TUVALET				

Restitüsyon çizimleri hazırlanırken çalışılan yapının ilk özgün dönemindeki haline getirilmesi planlanmıştır. Bu hazırlayabilmek için var olan rölöve çizimleri ve kaynak araştırmaları esas alınarak yapıda bilinirlik, hasar ve dönem analizleri yapılmıştır (Şekil 26). Bilinirlik dereceleri 5 aşamalı düşünülmüştür. Bunlardan 1. derece bilinirlik kısmen yok olmuş, detayı yapı içindeki örneklerden faydalanılarak tamamlanan kısımlar; 2. derece bilinirlik yok olmuş, yapı içinde örneği bulunan ve izi olan kısımlar; 3. derece bilinirlik yok olmuş, yapı içinde izi bulunan, formu ve detayı bulunan belgelere göre tamamlanan kısımlar; 4.derece bilinirlik yok olmuş, yerinde izi kalmamış, ancak yapıda örneği olan, formu, detayı, yapı içerisindeki benzerlerinden faydalanılarak çizilen kısımlar ve 5. derece bilinirlik yapıda izi kalmamış, yapıdaki formu, detayı, mimari gereklilik ile bulunan belge ve öğrenilen bilgilere göre tamamlanan kısımlar olarak değerlendirilmiştir (Şekil 28). Tüm bu bilgiler ışığında restitüsyon çizimi tamamlanmıştır.

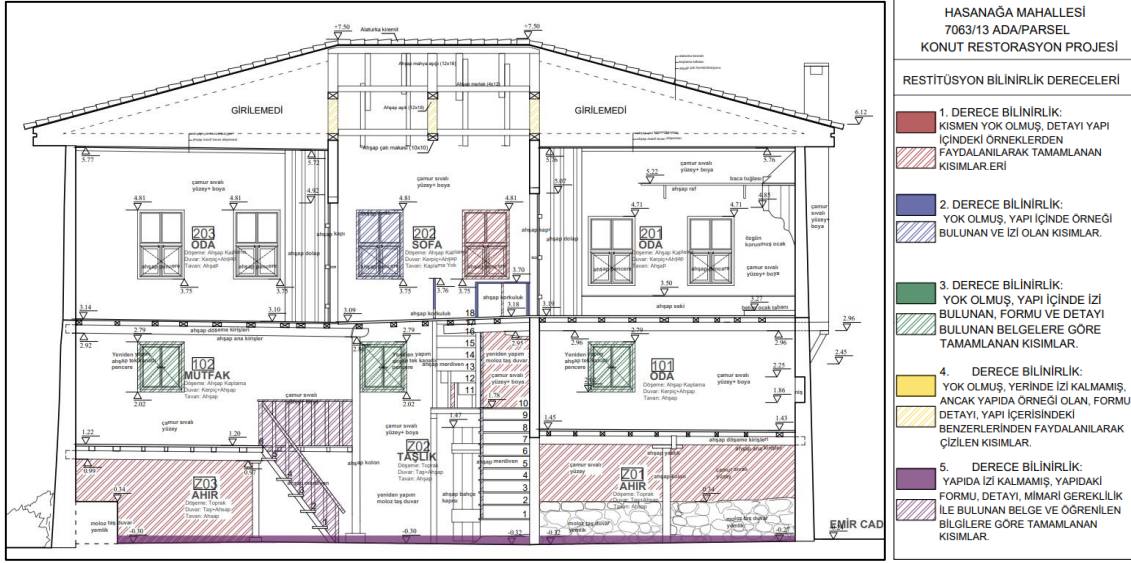


Şekil 25 Analitik Rölöve Çizimi Üzerinde Hasar Analizi (D-D Kesiti) [12]

Yapının mevcut halindeki tüm malzemeler listelenerek kullanıldıkları yerlere göre malzeme analizi oluşturulmuştur. Bu sayede her malzemedeki bozulmanın onarılması için kullanılacak olan müdahale yönteminin kararlaştırılması hedeflenmiştir. Yapının iç mekanındaki malzeme çeşitliliği, hasar bozulmalarının en detaylı görülebildiği D-D kesiti üzerinde yapılan çalışma şekil 27’de verilmiştir.



Şekil 26 Rölöve Malzeme Analizi [12]



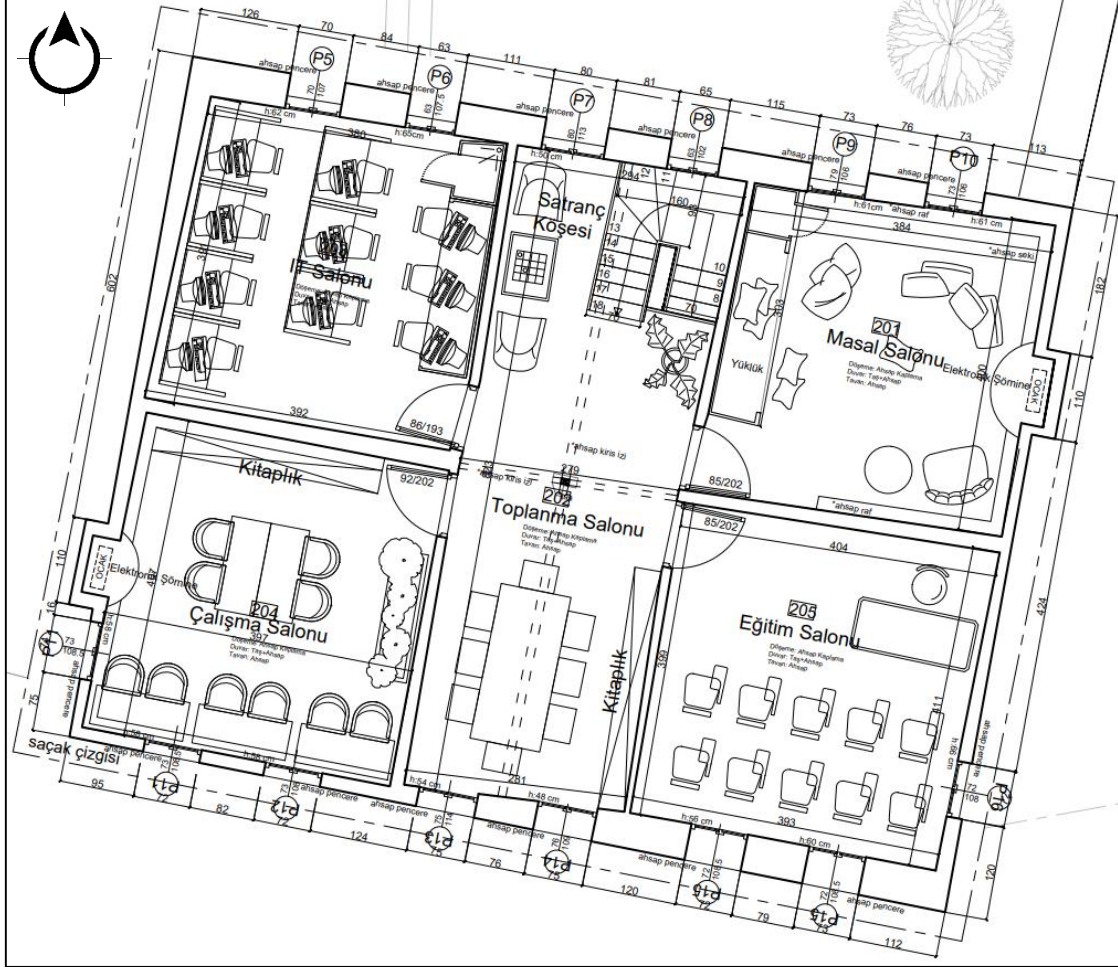
Şekil 27. D-D Kesiti Restitüsyon Çizimi Üzerinde Bilinirlik Analizi Gösterimi [12]

3.4. Koruma Projesi

1994 yılında Bergen ve Nara Konferansları'nda ortaya atılan “özgünlük” veya “otantiklik” mimari korumada ve koruma ilkelerini belirlemede en önemli ölçütler olarak kabul edilmiştir [13]. Bu sebeple bu ilkeler kapsamında eğitim amaçlı işlev verilen yapının yeniden kullanım projesi hazırlanırken; yapı kimliğine sadık kalınarak, özgün plan şeması ve cephe düzeni ile yeni işlevinin getirdiği ihtiyaçlar dikkate alınmıştır. Restitüsyon projesi ve yapısal değerlendirme çerçevesinde koruma projesi hazırlanmıştır.

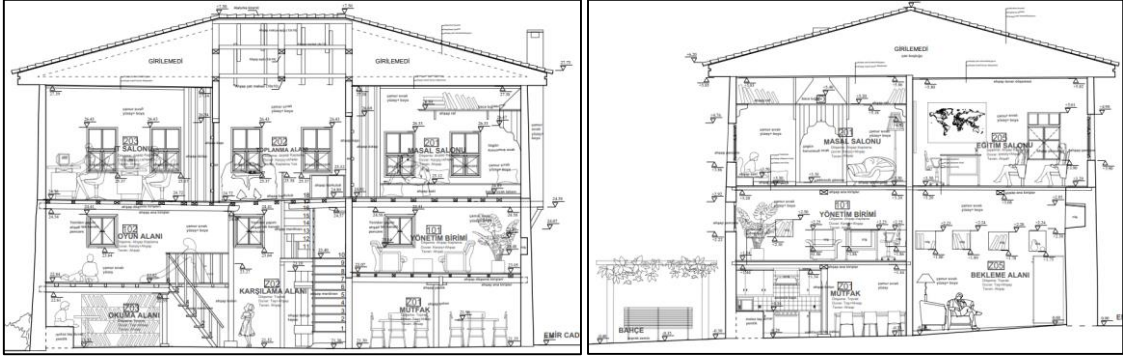
Yapının ömrünü uzatmak için yapılacak olan koruma ve onarım çalışmalarının uzun vadede sürdürülebilirliğinin sağlanması için yapının kullanımının devam etmesi, yapının bakımının sağlıklı olması açısından önem taşımaktadır. Bir diğer deyişle, kültür varlığı yapıları yeni bir işlev verilmesindeki temel politika “Koruma-Kullanım Dengesi” nin sağlanmasıdır [14]. Bu nedenle yapının özgün değerlerini ve niteliklerini bozmayacak köydeki genç ve çocukların çalışma alanı olarak kullanabilecekleri bir çocuk kütüphanesi tasarlanması kararlaştırılmıştır. Restitüsyon aşamasında yapılan hasar ve malzeme analizi ile dönem analizi çalışmalarından elde edilen verilerle restorasyon müdahale kararları tespit edilmiştir. Bu kararlar 5 ana başlık altında incelenmiştir; sağlamlaştırma, tamamlama, yenileme, yeniden yapım ve temizlemedir (Şekil 29).

Üst katta ise satranç oyun alanı, eğitsel içerikli kurslara yönelik düzenlendi. Bilgisayar odası, masal salonu, eğitim ve çalışma salonu en uygun biçimde yerleştirildi (Şekil 31).



Şekil 30. Birinci Kat Planı Restorasyon Çizimi [12]

Yapı ile ilgili müdahale kararlarında ise özgün ahşap taşıyıcı elemanlar, pencere, kapı, döşeme ve tavan kaplamaları gibi yapı elemanlarının kullanılabilir durumda olanlarının sağlanmalarını gerektirmektedir. Yenilenecek olan ahşaplarda emprenye edilmiş ahşap, mevcut ahşap elemanlara şeffaf koruyucu önerilmiştir. Özgün yapıya sonradan eklenen niteliksiz ekler kaldırılmıştır. Boşalan tüm derz ve sıvaların özgün karışım oranlarına göre yenilenmesi önerilmiştir (Şekil 32). Bozulan ahşap çatı kaplamalarının değiştirilmesi, su yalıtımının yapılması ve alaturka kiremit ile bozulan kısımların yenilenmesi önerilmiştir.



Şekil 31. A-A ve D-D Kesitleri Restorasyon Çizimleri [12]

4. Sonuç

Yapının fonksiyonel dönüşümü, bir mekânı kaderine mahkûm bırakıp yapısal ömrünü tamamlamasını beklemek yerine, ona yeni bir hayat verilebilir ve onu yıkımın eşliğinden kurtarabilir, toplum için faydalı bir alana dönüştürebilir. Yapının tarihi değer barındıran katmanlarını yok etmeden, ona yeni bir katman ekleyerek, yapının geçmişini korunabilir. Bu nedenle uygulanan koruma projesi; yapı için bir son değil, yeni bir dönemin başlangıcıdır.

Yapının rölöve ölçümleri, özgün verileri ve aynı döneme tarihlenen benzer yapılarla karşılaştırmaları sonucunda restitüsyon planı hazırlandı. Yapıda meydana gelen bozulmalar ve yeniden işlevlendirmeye yönelik müdahale kararları ayrıntılı olarak sunuldu. Kırsal yerleşimlerin korunması, ülkemizde alınan son kararlarda "kırsal sit" in tek başına bir koruma konusu ve kavramı olarak tanımlanmamasından dolayı sadece tek yapı bazında değil bölgesel çapta koruma gerekliliği önemsenmektedir. Kırsal bölgelerde uygulanacak olan bu ve benzeri uygulamalar diğer yerleşimlere de örnek olacaktır.

Hasanağa köyündeki bu yapının korunması, yeniden işlevlendirilerek yaşatılması için yapılan tüm girişimlerin kırsal mimarinin önemini anlaşılmasına ve korunmasına yardımcı olacaktır.

Tarihi yapılar, geçmişimizin birer tanığı olarak kültürel mirasımızın önemli bir parçasını oluşturur. Bu eserler, zamanın etkisi altında bozulabilir, tahrip olabilir veya kaybolabilirler. Kültürel mirasımızı gelecek nesillere aktarabilmek ve koruyabilmek çok önemlidir.

Yeniden işlevlendirilen Hasanağa'daki bu yapının çocuk kütüphanesi olarak kullanılması farklı yaş gruplarındaki çocukların birbirleriyle olan sosyal bağlarının artmasına yardımcı olacaktır. Ülkemizde alınan koruma kararlarında "kırsal sit" in kesinlikle bir koruma konusu olarak ele alınmasının, kırsal yerleşimlerin korunması sürecinde olan diğer kırsal yerleşimlere de örnek teşkil etmesi açısından değerlidir.

Finansal Destek

Yoktur

Çıkar Çatışması

Yoktur.

Yazar Katkısı

Serkan TAŞ: Araştırmacı, makale yazımı

Özlem KÖPRÜLÜ BAĞBANCI: Proje/ ders yürütücüsü

Najda IMAMOVIC: Araştırmacı

Anwaar AL GHARIBI: Araştırmacı

Rabia KOÇ: Araştırmacı

5. Kaynaklar

- [1] S. İ. Ö Kılıç, «Kırsal Mahalle: Büyükşehirlerde Tekrar Köye Dönüş mü?,» *troyacademy*, pp. 1-16, 2022.
- [2] E. Kaplan, Bursa'nın Nilüferi, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San., 2011.
- [3] K. Kepecioğlu, H. Algül, M. Yediyıldız, M. Kara, O. Çetin ve M. Hızlı, Bursa Kütüğü, Bursa: Uludağ Yayınları, 2009.
- [4] F. Yıldırım, 14. Yüzyıldan Cumhuriyet Dönemi'ne Kadar Yabancı Seyyahların Gözünden Bursa İlindeki Mimari Eserler, Bursa: Nilüfer Belediyesi Yayınları, 2013.
- [5] A. Evran, «Mudanya Kenan Doğruöz Konağı,» 2018.
- [6] E. C. Karahan, «Gölyazı Sincan Evi (0 Ada 1126 Parsel) Koruma Projesi,» 2021.
- [7] Ö. K. Bağbancı, f. Aksoy ve h. Aksoy, «Bursa Gümüştepe'De (Misi Köyü) Bulunan Geleneksel Kırsal Ahşap Yapının Korunması Ve Yeniden İşlevlendirilmesi,» 2015.
- [8] A. Algharibi, «Hasanağa'daki Çalışılan Konutun Rölöve, Restitüsyon Ve Restorasyon Çizimleri,» Bursa, 2021.
- [9] N. İmamovic, «Çalışılan Konut Ve Çevresinin Fotoğraflarının Çekimi,» 2021.
- [10] R. Koç, «Hasanağa'daki Çalışılan Konutun Rölöve, Restitüsyon Ve Restorasyon Çizimleri,» Bursa, 2021.
- [11] N. İmamovic, «Hasanağa'daki Çalışılan Konutun Rölöve, Restitüsyon Ve Restorasyon Çizimleri,» Bursa, 2021.
- [12] S. Taş, *Hasanağa'daki Çalışılan Konutun Rölöve, Restitüsyon Ve Restorasyon Çizimleri*, Bursa, 2021.

- [13] Ö. K. Bağbancı, F. Aksoy ve H. Aksoy, «Bursa Gümüştepe’De (Misi Köyü) Bulunan Geleneksel Kırsal Ahşap Yapının Korunması Ve Yeniden İşlevlendirilmesi,» p. 95, 2015.
- [14] TMMOB, Taşınmaz Kültürel Mirasın Korunması ilkeler, mevzuat, yöntem ve uygulamalar, Mimarlar Odası Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi Yayınları.
- [15] HGM, «HGM ATLAS,» 2023. [Çevrimiçi]. Available: <https://atlas.harita.gov.tr/#17.58/40.171372/28.794136>.
- [16] D. Kuban, «Kültür ve Tarihi Çevre Koruma,» *Taç Dergisi Cilt 1, sayı 2*, p. 7, 1986.
- [17] Ş. Nergiz, «Eski Yapılar, Yeni İşlevler,» 2020-2021 güz dönemi vize ders notları, Kırklareli, 2020.
- [18] S. Eldem, Türk Evi, Osmanlı Dönemi,C-I,II,III, İstanbul: Taç Vakfı, 1985.